

'*Primo*. In eigenaardige Indische maatschappij zou elke uitdrukkelijke ondergeschiktheid van de persoon van de Landvoogd aan andere hier te lande gevestigde gezagdrager, vooral indien dit een buitenlander is, gezag ernstig schaden.

'*Secundo*. Bevoegdheden als opperbevelhebber en als gouverneur-generaal vloeien veelal samen, zodat toch geen duidelijke situatie verkrijgbaar is door poging tot formele scheiding en debat met Wavell over de grenslijn onwenselijk.

'*Tertio*. Formele ondergeschiktheid zou betekenen dat Wavells orders via mij naar de commandant-zeemacht en -leger zouden lopen, hetgeen onpraktisch en vertragend . . .

'*Quarto*. Noodzakelijke handhaving van positie van hoogste in rang zou moeilijker worden.'¹

Gerbrandy gaf zich gewonnen: er kwam géén regeling voor de formele verhouding tussen Wavell en van Starckenborgh; die twee zouden de afspraak maken dat Wavell, zijn bevoegdheden uitoefenend, van Starckenborgh regelmatig zou inlichten en dat hij in kwesties die het algemeen bestuur van Indië raakten, in overeenstemming met van Starckenborgh zou handelen. Van Starckenborgh herinnerde zich later maar één enkel geval waarin dat overleg nodig was – er werd toen een regeling getroffen welke zijn instemming had.²

★

Alvorens naar Java te gaan, voerde Wavell, van zijn chef-staf Pownall

¹ Telegram, 7 jan. 1942, van van Starckenborgh aan Gerbrandy (Collectie-van Mook, 1943 (RvO)). ² Het betrof hier de prauwen die zulk een belangrijke rol speelden in het inheemse transportwezen. Op Malakka hadden de oprukkende Japanners die prauwen gevorderd en er gebruik van gemaakt om achter de Britse linies kleine landingen uit te voeren. Dat wilde Wavell in Indië voorkomen: hij wilde er (vermoedelijk begin februari) toe overgaan, alle prauwen te verwijderen van de oostkust van Sumatra en de noordkust van Java, eventueel zelfs die prauwen te vernietigen. Van Starckenborgh had daar groot bezwaar tegen: 'Dat zou', verklaarde hij later aan de Enquêtecommissie, 'een sterk ingrijpen in de belangen van de [inheemse] bevolking zijn geweest . . . Zij zou zo'n maatregel waarschijnlijk niet begrepen hebben. Daarover is gesproken met admiraal Helfrich en generaal ter Poorten. Generaal Bakker van de Staatsmobilisatieraad was er ook bij . . . Toen zijn andere dingen overwogen, bijvoorbeeld of de boten niet hoger op de rivieren gebracht konden worden . . . Ik weet niet meer wat er van gekomen is, . . . maar ik herinner mij wel dat er niets gedaan is, waar ik bezwaar tegen had moeten blijven maken.' (getuige van Starckenborgh, *Enq.*, dl. VIII, p. 23)